

yiġit iken ölenlere

12 MART ÖYKÜLERİ ANTOLOJİSİ

Hazırlayan
HÜRRIYET YAŞAR

Yigit Iken
Ölenlere

12 MART ÖYKÜLERİ ANTOLOJİSİ

Can Yayınları: 1778
Türk Edebiyatı: 517

© Can Sanat Yayınları Ltd. Şti., 2008

1. basım: Ekim 2008

Kapak ve Kitap Tasarımı: Erkal Yavi
Kapak Düzeni: Semih Özcan
Dizgi: Gülay Yıldız
Düzeltili: Fulya Tükel

Kapak Baskı: Çetin Ofset
İç Baskı ve Cilt: Şefik Matbaası
ISBN 978-975-07-0997-5

CAN SANAT YAYINLARI
YAPIM, DAĞITIM, TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.
Hayriye Caddesi No. 2, 34430 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 - 252 59 88 - 252 59 89 Fax: 252 72 33
<http://www.canyayinlari.com>
e-posta: yayinevi@canyayinlari.com

Yigit İken
Ölenlere

12 MART ÖYKÜLERİ ANTOLOJİSİ

Hazırlayan
HÜRRIYET YAŞAR

AÇIKLAMA VE TEŞEKKÜR

Bu seçkinin de, 12 Eylül öykülerini bir araya getiren *Bir Tersine Yürüyüş* gibi, “Türk öykücülüğünde 12 Mart öykülerinin en başta gelenlerini bir araya getirme savında olan bir araştırma” değil, “Türkiye’nin toplumsal uyanışına inen asker darbesiyle, ülkemizin aydınlığa yürüyüşünü tersine çevirme sürecinin başlatılışını ve 12 Eylül’e uzanışını yansıtmaya niteliği olan öykülerden, kişisel ve öznel bir derleme” sayılmasını dilerim.

Darbeyi somut olarak görme arayışıyla bakıldığında 12 Mart öyküsü sayılmayabilecek öykülerin de bulunması, bu çalışmada da süreci göstermeyi önemseyişim nedeniyledir. İçerdeki dizilişte, yazarların doğum tarihi ya da alışılmış yazınsal ölçütleri de, aynı nedenle kullanmadım. 68 aydınlığından 80 karanlığına uzanan zaman dilimini, öykü dilinde yaşayalım istedim.

Kimi öyküleri alamayışımda, ilgi alanımı kitaplarla sınırlamak, öykülerin uzunluğu... vb. nedenler etkili oldu.

Kitaplığını yine açan Kadir Yüksel’e teşekkürle.

HÜRRİYET YAŞAR

“Yiğit iken ölenlere...”
Tersine Yürüyüş’ü ileri döndüreceklerine...

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ / Öncesinden Bugüne Balyoz Üstüne	11
EGEMEN BERKÖZ <i>İlk yaz Deliyaz</i>	19
LEYLA ERBİL <i>Ana/Mevlüt</i>	20
KEMAL SÜLKER <i>“Türkiye’yi Sarsan 2 Uzun Gün”den</i>	28
Uyanış	
ERDAL ÖZ <i>Taş</i>	35
SAMİM KOCAGÖZ <i>Alandaki Delikanlı</i>	43
SELÇUK BARAN <i>Umut</i>	48
TAHİR ABACI <i>Gazele Karışmayan Günler</i>	52
Direnış, Yürüyüş	
DEMİRTAŞ CEYHUN <i>Gebe</i>	67
ADNAN ÖZYALÇINER <i>Grev Bildirisi</i>	85
METİN İLKİN <i>Nöbet</i>	91
HULKİ AKTUNÇ <i>Yıl Yıldan Uzun</i>	96
Korku	
FERİT EDGÜ <i>Kentin Üzerinde Dayanılmaz Bir Koku</i>	103
AZİZ NESİN <i>O Hayvan Üstüne Tarih Dersi</i>	109
İSMAİL CEM <i>“Mahir Kaynak Olayı”</i>	115
UĞUR MUMCU <i>“Mahir” Bir “Kaynak”</i>	117
Hile	
AYSEL ÖZAKIN <i>İhanetin Resmi</i>	125
Balyoz	
ORHAN DURU <i>Sıkı Bildiri</i>	133
NECATİ TOSUNER <i>Özgürlük Alanı</i>	137
ERDAL ÖZ <i>Havada Kar Sesi Var</i>	141

Götürülmeler

SALİM ŞENGİL <i>Gecenin Uzadığı An</i>	151
NEZİHE MERİÇ <i>Tan'ın Öyküsü</i>	153
TOMRİS UYAR <i>Güneşli Bir Gün</i>	159
SEVGİ SOYSAL <i>Zulmet Sevinci</i>	164
FAKİR BAYKURT <i>Camekânda Bir Gün</i>	172
NEVZAT ÜSTÜN <i>Ağustos Götürülmesi</i>	185
UĞUR MUMCU <i>Ambalaj Kâğıdı ile Komünizm Propagandası</i>	196

Suçlu!..

NECATİ TOSUNER <i>Güvercin</i>	201
NECDET ÖKMEN <i>Fırtına</i>	203
DEMİR ÖZLÜ <i>Alp Oteli</i>	212

Tortu

OKTAY AKBAL <i>Sabah Düşünceleri</i>	221
NEDİM GÜRSEL <i>Köprüaltı</i>	223
BARIŞ BIÇAKÇI <i>Şarkı Bitmeden</i>	240

“Tersine Yürüyüş”e Kısılsız

MUZAFFER İZGÜ <i>Deveden Büyük Fil Var</i>	245
ADALET AĞAOĞLU <i>Savun Sevdam Sen Savun</i>	250
TEZER ÖZLÜ <i>1980 Yazı Güneşi B./</i>	255
IŞIL ÖZGENTÜRK <i>Yokuşu Tırmanır Hayat</i>	261
ÜLKÜ AYVAZ <i>Gri Oğullar</i>	264
OSMAN ŞAHİN <i>İzmir Bekir</i>	267
BİYOĞRAFİLER	273

ÖNSÖZ ÖNCESİNDEN BUGÜNE BALYOZ ÜSTÜNE

12 Eylül Öyküleri seçkisi olan *Bir Tersine Yürüyüş* olmasaydı, bu seçki de olmazdı.

Tarih ileri doğru yaşanırken, geriye doğru araştırılıyor; edebiyatta da...

12 Eylül'e nereden gelindi?

Günümüze uzanan tarih, geçmişten bu yana geliyor.

12 Mart olmasaydı ya da aşılabilseydi, 12 Eylül olur muydu?

Hazırlayıcıları 9 Mart'ı gerçekleştirmeyi başarsalardı, 12 Mart olabilir miydi?

Solun 1968'deki şahlanışını bilmeden, 'Türkiye'yi sarsan iki uzun gün' olan 15-16 Haziran 1970 büyük işçi yürüyüşünü bilmeden, 12 Mart anlaşılabilir mi?

* * *

Siyasallaşmış öğrenci çoğunluğunun baskın olduğu 12 Eylül öykülerinde işçi pek yokken, 12 Mart öykülerinde işçiler vardır.

12 Mart'ı 12 Eylül'le karşılaştırdığımızda göreceğimiz ayrımlardan biri de, 12 Mart'ın 12 Eylül ölçüsünde bir koparma yaratmadığıdır. Bunu, 12 Mart yazınının örneklerine baktığımızda da, 12 Mart'tan sonra ülkemizin yaşadığı siyasal açılımlarda da görebiliriz. Darbeden sonra, yazarımızda da, genel olarak sanatçımızda da kafa bulanıklığı görülmemiş, usta-çırak ilişkisi sürebilmiştir. Altmışsekiz kuşağının genç sanatçıları kendilerinden önceki kuşakların birikimlerinden yararlanarak sanat yaşamlarının başlangıcını oluştururken, önceki ustalar da toplumsal çizgilerini sürdürebilmişlerdir. 1961 Anayasası'ndaki özgürlükler '1971 ara rejimi'nde kısılmış olmasına karşın hal-

kın sola yönelişinin de engellenemediğini, sol siyasal önderlerin ise darbe öncesiyle karşılaştırıldığında 12 Eylül sonrasındaki gibi o yana bu yana yalpalamadıklarını, tutarlılıklarını sürdürdüklerini, savaşım güçlerini koruduklarını görürüz.

12 Eylül 1980 darbesinden hemen önceki dönem, köktenci Marksçı solun, devrimin nasıl olacağını tartışma aşamasına geldiği, ufukta devrim sonrası görür gibi olduğu bir dönemdi. O bin parçaya bölünmüşlük içindeyken bile...

Her iki darbe öncesinde de, denklemin sivillerce unutilan ve küçümşenen ‘bilinmeyen’i, o darbelerin yatağını hazırlayan, aydınları, sanatçıları, siyasal önderleri öldüren, ipleri emperyalizmin elinde, ırkçı kökenli, gerektiğinde sol görünüşlü kanat da yaratabilen kukla örgütün, devletin beyninin bir yerinde yaşamını ve çökertici etkisini sürdürüyor oluşuydu.

12 Mart’ın, ‘toplumun sola, emekten yana açılımlara yürüyüşünü durduran bir *balyoz vuruşu*’ olduğu, bugün artık saptanmış bir bilimsel gerçektir. O balyoz durduruşunun kısa süren ‘ara rejim’inin ardından 14 Ekim 1973’te seçimli düzene geçilmesiyle toplum yeniden kendine geldi.

12 Eylül için ise, ‘tüm gövdeyi ateşlere boğan urun sökülüp atılmasında gereken kararlılık gösterilemeyince, o urun beyni etkisi altına alması, bedeninin tümünü yönetmeye kalkışarak toplumu *tersine yürütmesidir,*’ denebilir.

* * *

Türkiye Cumhuriyeti’nin 10 Kasım 1938’e dek olan dönemi ulusal-toplumsal özgüvenin tarihi ise, ondan sonraki dönemi, korkunun, özgüvensizliğin iktidarının tarihi olsa gerektir.

Ekonomik yardım alma konusunda Batı’ya karşı alabildiğine uyanık duran genç Türkiye Cumhuriyeti’nin sonraki yöneticileri, İkinci Dünya Savaşı biter bitmez, o bitmiş savaşa ilişkin olarak Nazi Almanya’sına –simgesel de olsa– savaş ilan edip ABD’nin Marshall Yardımı’nın üstüne atladılar. Üstelik de savaşın başlarında Naziler yükselirken, tek partinin ve hükümetin yelkenlerini Nazilere yanaşılacak biçimde şişirmiş oldukları halde.

Bu korku dengesinin uygulayıcısı ‘İkinci Adam’, kendi partisinin içindeki faşistlerden korkup Hasan Âli Yücel’i ve İbrahim Hakkı Tonguç’u kurban vererek, tarihin en özgün eğitim kurumu Köy Enstitülerini kapatınca, devrimci cumhuriyetin aydınlanmasının da köküne kibrit suyu ekmiş oldu.

Sonrası, süreklileşen bir korku egemenliği ve devrimci cumhuriyetin korkak ellerde geriletilişidir artık. Mazeret güdüsüyle –gerçekte, ikinci önderin yanlışıyla yüzleşmekten kaçınma eğilimiyle– adına

zaman zaman 'konjonktür' de denen korku iktidarı, Köy Enstitülerini yıkan patron-ağa gücünün kendi partisini kurmasının önündeki engelleri de kaldırıverdi.

Siyaset bilimindeki kalıplara uymayan jurtyönetimi düzeni jurtdışından sorgulandığında, 'Tek Adam'ın "Biz bize benzeriz efendiler" söyleminden yansıyan özgüven döneminin yerini, 'İkinci Adam'ın "Başka ülkelerde seçim yapılırken, ben duvarlara bakamazdım" özgüvensizliği almış, sol kolu kesik, iki partili bir 'sözde demokrasi' düzenine geçilmiş, karşıdevrim kendi partisiyle kendi siyasal iktidarını da kurmuştur.

Artık Avrasya'daki sosyalizm denemelerini ve sosyalist olsun olmasın tüm bağımsız ulusal yönetimleri yıkmak için, bu ülke, yani Türkiye Cumhuriyeti devleti, toprakları ve halkı kullanılacaktır. Bir görüşe göre, patron-ağa iktidarının yöneticileri oturdukları koltuklarda azıcık da yerel/ulusal güç kazandıklarını düşünüp ne zaman Doğu yanlarına ya da komşu ülkelere dönecek olsalar, bağımsızlıkçılığın her türlüşününün solculuk, solculuğun her derecesinin komünizm, komünizmin de 'ülkeyi hemen ele geçirebilecek bir düşman' olarak belletilip emperyalist ABD'nin ise 'dost' diye öğretildiği ordudan bir hükümet darbesi gelmiştir. Türkiye'yi faşizmin kucağına iten 12 Mart ve 12 Eylül bir yana, özgürlükçü anayasayı ve sosyalizme açılımları getiren, sosyal devleti yerleştiren 27 Mayıs'ın bile, ülkemizin bilincini ve varlığını hep Batı'ya muhtaç tutabilmek için yapıldığı, -kanıtlanamamış olsa da- bugüne değin kendini ayakta tutabilmiş bir savdır.

Korku iktidarının gölgesinde kendilerini bağlatan başbakanların 27 Mayıs'ın ve 12 Mart'ın hemen öncesinde görülen ama askeri darbelerle sonuçsuz kalan bağımsız kıpırdanış çabaları bu görüşün en önemli desteğidir. O görüş doğru ise, 27 Mayıs'ın getirmeyi başardığı görece özgürlük ortamını ve 'sosyal devlet' anayasasını, darbeciler arasında yaşanan itişmede tasfiye edilenlerin sağ kanat (sosyal devlet karşıtı kanat) oluşuna mı bağlamak gerektiği sorusu doğacaktır.

Bununla birlikte şu görüntü, 'postmodern' denen 28 Şubat da içinde olmak üzere, tüm askeri vuruşlar için ortakdır: Hepsisi, öncelikle 'dinci-gerici-baskıcı sağa doğru sürüklenişi durdurmak, ülkeyi yeniden Atatürkçü hedeflere yöneltmek' gerekçesiyle yapılmış, böylece halkın ve önderlerinin sol kanadı, -her seferinde- darbenin sağa karşı yapılmış olabileceği beklentisine düşürülmüş, sola zaman yitirilmiş, karşı koyucu ilk tepkilerin verilmesi, sol şaşırtılarak engellenmiştir. Devlet aygıtı, darbelerin ardından ABD'nin etkisine daha çok girmiş, emperyalist Batı'yla bağlayıcı ilişkiler hızlanarak artmıştır. Tüm darbelerde devrilen hükümetler ise sağ hükümetlerdir. Dev-Genç'in 12 Mart'ı selamlayan bildirişiyile düştüğü 'karşılıycılık' yanılığısı hâlâ tartışılmaktadır. 'Sol Kemalizm'in düşünsel önderi olan bir gazetemin 12 Eylül'den hemen sonraki tambaşılığı -cuntanın bildirisindeki sözler-

den oluşsa da– şöyledir: “Ana hedef Atatürkçülük.”

Yeniden 12 Mart’a dönersek, o denklemin bir bilinmeyi de 9 Mart’tır. 9 Mart bilinmeden, 9 Mart’ı duyar duymaz 12 Mart’ı yaptırın gizli örgüt bilinmeden çizilecek bütün 12 Mart tabloları, ‘yanlış’ denecek ölçüde eksik olacaktır.

Ancak öyle kaba bir gerçek de vardır ki, darbeci General Memduh Tağmaç’ın sözlerinde unutulmaz anlatımını bulmuş ve tüm tartışma konularını ayrıntıya dönüştürmüş olarak tarihe yazılmıştır:

“Toplumsal uyanış, ekonomik gelişmeyi aştı.”

Darbeci generalin bu özlü, katışıksız, sakınmasız anlatımı, dış saldırılara karşı yurdu savunmakla görevli ulusal ordunun aynı zamanda kendi halkına karşı *sınıfsal* bir caydırma/durdurma aracı da olduğu gerçeğini ‘balyoz’ uygulamasıyla çırlıçiplak göz önüne sermiştir. Öyle sermiştir ki, üç-beş solcu gencin devrim için silahlanmasıyla ‘devlet tehlikede’ diye 12 Mart 1971’de seferber olup hükümet yıkan ordunun, Mustafa Kemal Atatürk’ün kurduğu Türkiye Cumhuriyeti –tehlike ne demek!– bu kez gerçekten, –ama şimdiye değin yurtseverlikleri gizlenerek yutturulmak istendiği gibi komünistlerce değil– işbirlikçi sermaye-tarikatlar ortaklığıyla, üstelik siyasal iktidarca, altkimlikleriyle, KİT’leriyle, kurumlarıyla, kütle kütle bölüne bölüne düpedüz yıkılırken seyredişini anlamanın da artık iyiden iyiye kolaylaşmış olması gerekir. Ayrıca bu anlaşılabilirlik, ülkenin tersine yürütülüşünü yeniden doğrultup ileriye çevirmeyi, sınıfsal egemenliğin vurucu gücü olan ordunun darbesinden beklemenin ne denli saf, bilgisizce, bir o kadar da tembel, uyuşuk, çalışmaktan, örgütlenmekten, sorumluluktan kaçış içinde, üstelik de teslimiyetçi bir beklenti olduğunu da göstermelidir.

Sınıfsal egemenliğin yerleştiği ekonomik düzenlerde siyasal iktidarlar ekonomik iktidarların, devletin silahlı güçleri ise siyasal iktidarların, yani hükümetlerin buyruğundadır. Bu üstünlükler dizgesinin bozulması, egemen sınıfların işlerinin yolunda gittiği anlamına gelir.

Ya bozulmuş?.. (Yoksa, ‘bozulmuş görünüşü’ mü demek gerekir?)

Türkiye’de asker darbelerinin hep sağ hükümetleri devirmişliğinin şartıcılığından kısa sürede sıyrılıp, işbirlikçi ekonomik iktidarların –hükümetleri atlayarak– doğrudan doğruya silahlı güce uzanıp onu harekete geçiren bir baypas operasyonu yapmış olmaları olasılığının çok daha yaygın biçimde düşünülmesi gerekmez miydi? Belki de o zaman askeri müdahaleleri de Kurtuluş Savaşı’yla karıştırmaz, ‘ordu kurtarıyor’ yanılısamalarına, ‘ordu kurtarır’ beklentilerine düşmezdik.

* * *

Çok acılı bir yiyecek yandığında, acıyı azaltmak için bile olsa, soğuk sudan başka artık ne yiyip içseniz yanar ya ağzınız, Türkiye

Cumhuriyeti'ni sürüklemeyi başardıkları durum biraz da buna benziyor.

Ya da...

(Yine 'hasta adam' benzetmesi olacak ama, başımızı kuma sokup gerçeklerden de sürgit kaçamayız. Ayrıca her hasta ölmüyor. Hastalıklar iyileştiriliyor, yaşam süreleri uzuyor. Kuşkusuz, kişi aklını başına toplamayı başarabilirse.)

Hani birçok hastalıkla birden boğuşmak zorunda kalan insana, hangi hastalığını azaltmak için bir şey yapacak olsanız bir başka hastalığı depreşir ya... Örneğin, tansiyonunu düşürmek için ilaç vermek istersiniz de, mide o ilaca bile dayanamayacak durumdadır. Mideye elle ulaşım gereğini yapmak istersiniz ama uyuşturmak o hasta için tehlikeli bir seçenek olmuştur, uyuyup uyanamayabilir. Böyle daha nice hastalık, sarmıştır gövdeyi.

Yine de, bir şeyler yapmak istersiniz. Yaparsınız da... Hiçbir şey yapmamak, mikropların egemenliği demektir ve hastalıklı bölgelerin büyüyerek kendileriyle birlikte tüm bedeni yok etmelerine seyirci kalmaktır. Bir şeyler yapmak ise, bir yeri düzeltirken başka yerlerdeki başka hastalıklı oluşumları azdırmak ya da sağlıklı, güçlü kalmış yerleri de zayıflatmak...

Artık hastayı yitirme sürecine girdiğinizi, yaptıklarınızın, bu süreçte yavaşlatmaktan öteye geçemediğini düşünmeye başlarsınız.

Oysa Türkiye Cumhuriyeti'nin mayasında emperyalizm karşıtlığı, tam bağımsızlık ateşi, bilimin aydınlatıcılığı var. İnsanlığın, çağın ötesinde de yararlanacağı bir özgüvene ve 'kuruluş'a örnek yaratmış o başkaldırı.

Şimdi, öyle bir duruma sürüklenmişiz ki, düzeltisin diye göstermek için, anlatmak için hangi aksaklığa yönelseniz Türkiye Cumhuriyeti zarar görüyor. Sınıfsal bakış açısı öyle başarılı biçimde yok edilmiş ki, 12 Mart'mış, 12 Eylül'müş, sınıfsal sömürümüş... siyasal, toplumsal, ekonomik hangi eleştiriyi yapsanız, vuruşlarınız yerli sömürgeci sınıfın ve yabancı efendilerinin sömürgeci düzenine değil, emperyalizme karşı savaşla ve devrimle kurulmuş Türkiye Cumhuriyeti'ne iniyor. Böyle olmasını istemiyorsanız, her eleştirinizde, sapla samanı her gün yeniden ayırmak zorundasınız.

Kolluktaki ırkçı kadrolaşmayı yazabilmeniz, gözaltında kayıpları, yargısız infazları, sanık, suçlu ya da yargılanıp -diyelim ihanetten-mahkûm olmuş hain de olsa, insan ayırımı yapmadan herkesin insan haklarını savunabilmeniz için, solculuğunu sınıfsal bakıştan soyutlayıp T.C karşıtlığıyla özdeşleştirmiş ve emekten yana sınıfsal savaşımın ancak ulusal bağımsızlık içinde başarıya yürüyebileceği gerçeğine gözlerini kapatmış, anlaşılmasız bir yeni solcu türünün yönettiği yayınlarda yazmayı göze almanız gerekiyor. Oralarda ise sürekli Türkiye Cumhuriyeti'ne vuruluyor. Üstelik, örneğin ırkçı kadrolaşmayı yazabilirsiniz

ama, bilinen işbirlikçi-yıkıcı-tarikatçı kadrolaşmayı görmezlikten gelmek koşuluyla. Başlarındaki 'emperyalizme-kapitalizme zararsız' o solcu türünün öncülüğünde, kimin yararına kime vurulduğunu oradakilerin büyük bölümünün bile bilmediği şaşkın topluluğun arasına girip kendi doğrunuzu bir kezliğine orada dile getirme karşılığında Türkiye Cumhuriyeti'ne bir vuruş da siz yapmayı sineye çekebilir, sonra geri çekilebilirsiniz.

Ya da tarihin en güzel, en çocuksu, en temiz başkaldırısının ardından gelen devrimi, özeleştirici işlevi görecektir yüzleşmelerden hep kaçarak yaşatabileceğinizi sanmayı sürdürebilir, o devrimin kurduğu devlette sızıp büyüyen, büyüdükçe patlayıp patlayıp akan cerahat nedeniyle havayı dayanılmaz ölçüde pisleştiren kokuyu duymazlıktan gelme becerisi geliştirebilirsiniz. Koku üzerinize geldikçe ve dostlarınız sizi kokudan haberdar etmeye çalıştıkça, bu görmezliği duymazlığı öyle ölçülere vardırırsınız ki, yara'dan, cerahatten, kokudan söz edenleri bir kalemde, sizi sevmezlerin, istemezlerin arasına yazıp, çok üstünüze geldiğinde "Ne varmış kokuda? Mis gibi kokuyor işte yaralarım, apselerim. Siz o pek sevdiğiniz düşmanlarımla apselerine, yaralarına bakın," diyebilirsiniz. Sevdiğiniz ve içinde bulunduğunuz yapıyı özeleştiriciye zorlayan dostlarınızı, okyanus ötesinden uzatılan Dolar kuşatması karşısında yalnız, dayanışmasız bırakıp, pis kokunun kaynağının kokuyu yok saydırma, olmazsa sevdirmeye tellallığı yapanlar olduğunu söyleyen uyarılara kulak tıkayabilir, dünyanın en haklı, en kıskanılacak başkaldırısıyla kurulmuş gencecik yapının özeleştirisiyle uğraşan yurtsever aydınları bir bir yok eden 'vatan-millet' maskeli irinleşmiş odakla kucaklaşma hazırlıklarına başlayabilirsiniz. Toplumun bilincinin, yıllar boyu o odakça kullanılan ateşli silahlarla susturulduğunu, bu susturma işlevinin bugüne değin 'milliyetçilik' maskesi altında uysallıkla hep yerine getirildiğini, gövdedeki en büyük urun emperyalizmin sadık uşağı bu tetikçi odak olduğunu bile bile...

* * *

Hastalıklara karşı direnç geliştiremeyen canlılar, hastalığı yok edemeyince kendileri yok oluyorlar. Toplumların var olabildiğini, ayakta kalabilmesini sağlayacak direncin kaynağı ise özeleştiridir. Özeleştiriciye katlanamayan toplum, kendini iyileştirme çabasının geçici sancısını göze alamayıp, hastalıkla yaşamayı seçiyor demektir.

İster bilinçli, ister bilinçsiz, ister iradeyle, ister dış etkiyle olsun, ölümü seçmektir bu. Türkiye için kaygılandırıcı olan ise, özeleştiriden kaçışın yaygınlığıdır.

Hem dışarıdan aşılana hem içeriden büyütülen hastalıklara direnen Türkiye Cumhuriyeti'nin, geri dönülemez yıkılış sürecine sokulması başarıldı mı, henüz başarılamadı mı?

Bunu sezebilmek de bir toplumun siyasal önderlerinin, aydınlarının, yurtseverlerinin başta gelen görevlerindedir. Mustafa Kemal, Osmanlı İmparatorluğu'nun artık kurtarılamayacağı saptamasını bile Türkiye Cumhuriyeti'ni kurmak için fırsata dönüştürüp devrime yönelmeseydi, çağdaş bilimle bağını kuramamış o köhnenin köhnesi yapıda ne başarabilirdi? Üstelik yurttaşlardan değil, kullardan oluşan, kendisinin de kul olacağı bir toplulukta...

Körcesine yıkıntıyı savunmayı sürdürmek, sonunda o yıkıntıya karışıp yıkıntılaşmakla eşanlamlıdır.

Hem içimizde hem dışımızdaki yıkıcılar, kendi tasarladıkları parçalanmış sömürgelerini kurmak için gece gündüz çalışırken, hasarlı yapıyı gözden çıkarıp yeni yapı mı kurmalı –ki Mustafa Kemal bunu başarmıştı– yoksa içinde yaşanan yapı henüz kurtarılabilir durumda mı?

Bu seçim noktasını iyi göremeyen, görse bile gereğini başaramayan toplum, yalnızca bir kez geçen, ama geçmekte olduğu ayrımsanamayacak ölçüde yavaş geçen tarihsel treni kaçıır. Yıkıcı sömürgeci, yollarında engel oluşturan yapıyı, o yapının içindekilerin de, dışındakilerin de gözünde iyice 'yıkılası' hale getirdikten sonra, içeriden dışarıdan son bir kez yüklenip yıkar, kendi yapılarını kurarlar. Devleti 'sosyal/toplumsal' yapan niteliklerin, gözü dönmüş bir ivceyle işbirlikçilerce üçer beşer ortadan kaldırılması, yalnızca gündelik sömürü amacıyla değil, ondan da önce, halkın ulusal devletiyle arasındaki duygusal bağları tümüyle çözmek gibi, daha siyasal, daha sinsî, daha derin bir nedenle, hızla ve dirençle yürütülüyor. Amaç, yapının yıkımına, içinde yaşayanlar arasından da, olabildiğince yandaş kazanmak. Emperyalist sömürgeci bakışıyla söylersek, 'yerlileri' de yıkıllaştırarak.

Karşı karşıya olduğumuz sorun, emperyalizme bağımlılaştırılmışlıktır. Yalnızca ekonomik bakımdan değil, kafaca da... Mustafa Kemal gibi bir bağımsızlıkçıyı yaratmışlığımıza karşın, dünyaya meydan okuyan örnek bağımsızlık savaşını daha dün başarmışlığımıza karşın, boyutları, derinliği halktan başarıyla ve haince gizlenen ve sürekli ağırlaştırılan bir bağımlılık...

* * *

Bu durdurma ve tersine yürütme süreçlerinin öykülerini yaratan yazarlarımız, birbirine eklenen iki dönemi unutulmazlaştırarak tarihin izlerini edebiyata düşürdüler. Böylece, sonraki dönemlere/bugünlere ulaşabilen öykücülerimizin, geriye dönüp baktıklarında kendilerine de, 12 Eylül'ün kurutmaya çalıştığı ortamda sanat yaşamına giren yenilere de, sanat anlayışlarını oluşturmakta yararlanabilecekleri sarsılmaz bir birikim anıtı diktiler.

O birikimin içinden çıkan bu iki seçkiden sonra, ‘güncel, toplumsal, siyasal konunun güzel sanat çabasını zayıflatacağı’ biçimindeki uyuşturucu propagandanın herhalde kendisi zayıflayacaktır. Belki de, ‘Zaten kim öyle bir şey söylemişti ki!’ biçimindeki yadsımayı, yine o propagandanın yayıcılarının kendi ağızlarından duyarız. O zaman da bize, geleceğe bakarak gülümsemek, hep birlikte ileriye yürümek düşer. Ancak, 12 Mart balyozunun durdurduğu, 12 Eylül silindirinin geriye çevirdiği toplumsal yürüyüşümüzü yeniden ileriye doğrultmayı başardıktan sonra... Çünkü şimdi ulusça geriye, karanlıklara doğru *bir tersine yürüyüş* içindeyiz.

HÜRRİYET YAŞAR

EGEMEN BERKÖZ
İlkyaz Deliyaz

İçim kamaşıyor ilkyazdan
yanılmadan, alçaklıktan, ölümden.

İçim kamaşıyor ölümden
ihanetten, döneklikten, polisten.

İçim kamaşıyor polisten
silahlardan, çiçeklerden, geceden.

İçim kamaşıyor geceden
kuşkulardan, yiğitlikten, delikandan.

İçim kamaşıyor delikandan
akan kandan, yıkan kandan, delikandan.

Haziran 1971

LEYLA ERBİL

Ana / Mevlût

Camiden çıkmışız. Annem, “Hadi koş, akrabalarımızı çağır da bir çay içsinler senin evinde, ayıptır,” demiş. Ben caminin merdivenlerinden atlaya atlaya koşmuş, gidenlerin önünü kestirmişim. Sağa sola dağılmakta olan yetişemediklerime de bağıryormuşum, “Heyy! Durun durun, dönün, buraya gelin; önce bize gidilecek ve çay içilecek; annem öyle istedi...” Kalabalık, durup birbirlerine danıştıktan sonra, ardıma takılmış. Ben, önde hızlı hızlı yürüyerek, arayı açıyormuşum. Ev görünüyormuş, buradan 100-150 metre ötedeymiş; sokağın ucunda.

En önde, tek başıma, hem yürüyor, hem de kucağıma doldurduğum mevlût şekerlerini atıyormuşum yola. Ben yürüdükçe yol uzuyormuş, bitmiyormuş. Ardıma bir göz atıyormuşum ki, uzun upuzun oluyormuş, dörder beşer kişilik sıralar halinde, sessiz ve dik, yürüyorlarmış. Korkuyormuşum. En ön sıra, attığım şeker külahlarını eğilip alıyor, doğrulup yeniden beni izliyormuş. Şeker attığım için bana bir şey yapmazlar diye düşünüyormuşum.

Yerler ıslakmış. Su, giderek yükselmeye başlamış, su boyu geçmiş, ben yüzmeye başlamışım, böylece boğulurlar ve kurtulurum diye düşünmüşüm ama ardıma bakınca hepsinin de yüzerek beni izlediğini görmüşüm, şekerler erimiş, yitmiş, iyice korkmaya başlamışım ve en iyi

bildiğim kurbağa biçimi yüzmeye başlamışım, ama birden çekilmiş sular, yüzükoyun yere gelmişim, kalkıp koşmaya başlamışım, onlar da, yetişmişler, sessiz ve dik. Korktuğumu belli etmemek için, eve yaklaşıncaya durup onları bekler gibi ayak süründürüyordum.

Bunlar ayakkabılarını çıkarırlarsa, soyunurlarsa, bizim evin girişindeki ufacık sahanlığa sığmayacak; annem de ortada yok. Ne yapacağım, bu insanlarla ne konuşacağım? Bu akrabalarından utanırdı annem, bizi de utandırmıştı. Sokmazdı evimizden içeriye. “Evde yok, akşama gelecek de,” derdi. Kara kara giysili umacı gibi kadınlardı. Çakır gözleri fıldır fıldır dönerdi kara peçelerin arasında, göz kıyılarından aşağıya terler akardı, kucaklarında ince sarı saçlı, çakır gözlü çocuklar taşıyorlardı. “Kasımpaşa’dan Zülküflü dayının anası dersin” derlerdi, “Hıdır Reis’in gelini dersin” derlerdi, “Ha bu küleği ver anana, Bilal’im memleketten göndermiş” derlerdi. Biri “Bu hangisudur?” diye sorardı, “Bu Hasan’ın paçasudur da!” derdi ötekisine. Dikine seken kara böcekler gibi döner giderlerdi. Annem “Görgüsüzler” diye söylenirdi artlarından, “Şunlara bak, hiç değiştiler mi?” Ne konuşacağım onlarla şimdi? Onca çay bardağını, kaşığını nereden bulacağım? Aralarında hâlâ var çarşaflılar, yeşil bereliler. Kanlı pazarda bizi kovalayanlardan. Gazetelerin halk dediklerinden. Halk bizim eve giriyor şimdi ıpslak olarak, bunca yıl sonra, gelsinler tanışalım. Hepsinin de canı çay istemiş olmalı. Üzüntülüler mi? Belli değil. Hiçbir şey anlaşılıyor yüzlerinden. Tanrıya inanıyorlar, ölmüş bir insana karşı görevlerini yerine getiriyorlar. Yaşamalarının anlamı bu kadar sade, bu kadar kolay. Gerçekten böyle mi?..

Kapıda durup bakıyorum, kortejin bir ucu buraya vardı, öteki ucu caminin kapısında. Kuyruğun sonundaki Meral olacak, görüncem Meral. İki aylık bebeğini hizmetçisi Menekşe’nin kucağına vermiş, kuyruğa yetişmeye çalışıyor. Koca bulduktan sonra ne kadar değişti, inanmış bir kadın oldu. Tanrıya tabii. “Bu günlerinde seni yalnız bırakmam” diye taa Sarıyer’den kapıp çocuğunu geliyor. İlgimi çekmeyecek bir yığın olay anlatıyor, dinleyemez oluyorum sonuna doğru. “Ah canım! Gene daldın, ölenle ölmemez, aç yeri başka, acı yeri başka,” diye başlıyor. “Öyle üzüldüğüm yok benim, şimdiye kadar akıl etmediğim bir yığın gerçeği düşünüyorum,” diye anlatmaya başlıyorum, anlamıyor, dinlemiyor bile. Asıl arkadaşlarım hiç uğramadılar bana, beni anlayanlar, anlaştıklarım. Asıl arkadaşlarım... Kimdi onlar? Neredeler şimdi? Karşılaştığımızda “Gereksiz formaliteler... Ne önemi var...” dediler. Ama, ölen adam, bizler için hasta yatağından kalktı, oy vermeye gitti, oy vermenin lafı mı olur, insanların ölüyor, ölmeyene sevgi yok mu? Bu sıra, sevgi sözü etmek bile çığlık oluyor, işler çetin, solcu olmak zor, peygamberlik gibi bir şey. Birbirimizin bir Muhammet, İsa ya da Musa

olmamız gerekiyor, her birimizin, bir tek İsa yetmiyor bir tek Musa yetmiyor, yetmiyor... Hem de elin ayağın tutarken, alıyorlar seni aralarına bu peygamberler, ayağın sürçerse, kapaklanırsan, çevirip bakmıyorlar bile. Onlara hiç muhtaç olmadan onlarla olmalısın, öyle mi? Hiçbir şeyin kararı yok bu sıra, hiçbir şey kesin değil. Tüm değerler altüst, ama olacak, özlediğimiz töre gelecek, bir gün getireceğiz, birbirimizi yiyerek de olsa, en önce kendi içimizdeki hainleri temizlemeliyiz, bile bile döneklik edenleri, yanılıcıları, saptırıcıları, onları bağışlamamalıyız asıl. Peygamberliğimiz ötekiler, şu yeşil bereliler için.

Anahtarı kilide sokup döndürüyorum; kapımı açıyorum halkıma ilk kez, birden her şeyin kurduğunu görüyorum, herkes kurumuş bakıyor. İyi. Şimdiye değin hep başkaları girdi bu kapıdan, ceplerinde şiiir ve konyak bulunurdu, akıllarında hep kendi ünleri vardı, onları anladığımı ve beni anladıklarını sanırdım; ünlerini pekiştirmek, kendilerini iyice doymun kılmak için ararlardı beni, ben de onları... Böyle mi?.. Böyle de değil...

Halk girmeye başlıyor içeri, önce ilk sıra, yüzüme bakmadan önümden geçip ayakkabılarını çıkararak. “Çıkarmayın beyamca, çıkarmayın ayakkabılarınızı, çamurlu değildi yollar zaten, koyacak yer de yok...” Duymuyorlar sanki beni, sanki “Sen kim oluyorsun da bize ayakkabılarımızı çıkarttırmayacaksınız” diyorlar. Onlar içeri girerken bir ses adlarını bağıyor: Muharrem’in İsmail, Hemsin’den, Mamul’dan Seyfettin, Abdurrahman, İslüm, Hacı Salih, Vakfıkebir’den Temel, Oruç, Meryem, Akife, Zehra, Çayeli’nden babanın hısımları; Bilal Kaptan, Ali Reis, Hafize Hala, Bilginol boyaları, kız kardeşleri, İshakoğulları, Behzatoğulları, Sabitoğulları, Kibarogulları, Zehra Yenge, babanın dışçisi Bekir, karısı, –onları tanıyorum zaten– babanın tayfaları Recep, Salih, Rüfet, Ramazan, babanın hastalığını doğru bilen doktor Naci, annesi –onları da tanıyorum– Melek Hanımı tanırım. Mürüvvet Hanım, Tahsin Kaptan –tanırım– Şaban Sürmene’den, Maçka’dan Mustafa Yazıcıoğulları ve çocukları, Necmettin Molla, Sahuranım, Rahmi Kaptan... –Hastaneden çıkarken bir adam elime bir kalın zarf sıkıştırdı, bir paket, “Bu da sizin,” dedi. Zarfı aralayınca pembe dişetlerini tanıdım, güldü, –Safiye Yenge, Necmi, Formen Rıza, babanın en sevdiği adam Yusuf –birlikte avlandıkları– oğulları: Selami, Asım, Ömer. Üçünün de kollarında atmacaları, büzülmüşler atmacalar, testi gibi yuvarlak olmuşlar, gözlerini kapamışlar uyuyorlar. Yusuf Amca sırtındaki büyük torbayı odanın ortasına yere koydu, oynayıp duran bir torba. –Babam dönüşte bir salkım bildircinla gelirdi, anneme, al bakalım bi ufak içirir bize bunlar, Rusiye’den kaçmışlar, erimişler, bir deri bir kemik kalmışlar–. Babanın dayıoğulları: Ziya Kaptan, Asiye Yenge, damatları, Civelek Ahmet, Tonton Musa – Musa’yı tanırım, Ceviz Ali’ye bindirirdi beni, Ceviz Ali o büyük beyaz

leyleğin adı, havalanır uçururdu, indirirdi-. Hadiyanım, Sıfır Hasan Paşa'nın kızı, babanın amca kızı, oğlu Zeki, Hasan, gelinleri, Rakibe Abla, Hatçe Abla, Esmâ, Hızır, Dursun, Yomra'dan Osman Gavras, Vona'dan hani; "Aman Soyvaro alınan öldü, Merkezin hanı kanına oldu. Bu puşluk sana binbaşidan oldu, Türk milleti seni tanımamasından oldu" diye Soyvaro'lu İsmail'in türküsünü yazan. Hüseyin, Yunus Bangoğulları, Hilmi'yle İhsan -partiden arkadaşlarım- Meral, Menekşe, Bebek. Annem de gelmiş. Armatörlerden hiçbiri gelmedi mi? diye soruyorum sese, "Hiçbiri yok" diyor. "Elli yıl, dile kolay, elli yıl çalıştı onlara" diye soruyorum. "Hiçbiri gelmedi" diyor gene. "Zaten onlar bu mevsimde Türkiye'de durmazlar, sömestr tatili şimdi, Avrupa'ya çocuklarını görmeye, kayağa, alışverişe giderler, bilirsin," diyor. "Biliyorum" diyorum, kapıyı örtüyorum.

Menekşe, bebeği yere bırakıyor, Annem beliriyor: "Sığdılar mı?" diyor, "Bilmem, sığmış olacaklar" diyorum. Mutfaktaki kadına "Şirin, 100 tane çay yap" diye sesleniyorum. Annem "Ne çayı, balo mu veriyorsun babanın mevlütünde?" diye bağıyor. "Sen söyledin ya!" diyorum. Birden hüngür hüngür ağlamaya başlıyor. "Ağlama, babam da burda" diyorum, susuyor, "Hani, hani göster bakayım?" diyor. Yerdeki kımıldayan torbayı gösteriyorum. "Kimseye söyleme burda olduğunu, kaçarlardı" diyor. Annem evi dolduranlara bir bakıp, "Ben sana akrabaları çağır demiştim" diye bağıyor bana, ardından "Akraba olmayanlar çıksın!" diye sesleniyor. Kimse kıpırdamayınca "Hadi, duymadınız mı, akraba olmayanlar dışarı" diyor gene. Hüsniyanım, "Bu ne rezalet, hem çağırıyorlar, hem kovuyorlar insanı" diye çıkışıyor anneme. Annem, kadını yakasından tutup kapıya sürüklüyor, gene koşup içeriye dalıyor, "Çıkin çıkın çabuk olun" diye kovalıyor komşuları. "Anne, ayıptır, bırak otursunlar" diyorum. "Hayır defolsunlar, gözüm görmesin onları" diyor. "Onlar, sen kızken, senin için ne dedikodular yapmışlardı" diyor. "Bırak şimdi bunları" diyorum. "Olmaz, neden bırakacaktım, ben kötülüğü kimsenin yanına bırakmam, babanı bile affetmemişimdir kalben. Kaldı ki Mürüvvet Hanımı. Babanın diktiği çiçekleri yolardı hep. Babacığın ne kadar da severdi leylakları, adamcağızım doyasıya koklayamadı, gece yarılardı biz uyduktan sonra çalardı leylakları hırsız karı!" Kadınlar söylene söylene, kalkıp gitmeye başlıyorlar, "Çıldırılmış bu kadın!" diyorlar, annem "Hem bu hayat pahalılığında çayla şeker bedava mı, gitsinler evlerinde içsinler!" diyor. Ben "Bağışlayın, hiç kendinde değil?" diyorum, annem "Kendimdeyim kendimdeyim, sen de şu kıyırıklara dalkavukluk etmesene!" diye söyleniyor. Mürüvvet Hanım öfkeyle "Hadi ordan utanmazlar, biz hiç çay yüzü görmedik mi, kış günü buz gibi camide mevlüt dinlettiriyorlar, duasını ettirip âmin dedirtiyorlar, sonra da kovuyorlar adamı, inşallah o adam kabir azabından kıvrım kıvrım kıvransın" diyor. Annem, kadının yüzü

budur deyip indiriyor çantasını, biz tutuyoruz annemi birkaç kişi, ayırıyoruz, kadını dışarı çıkartıyoruz. Annem Melek Hanım'a koşuyor bu kez, "Hadi bakalım sen de yollan iki yüzlü dönme," diyor. "Anne, ayıp artık, ne yapıyorsun" diye tutuyorum ellerini. "Bırak beni, bırak içimi dökeyim şu ateşimiliter karısı olacak aç kibara, bir adam sanıyordum bunu ben, pis Lazlar demiş bizim için, mahallenin kokusunu değiştirmişiz, kapımızın önünden içyağı kokusundan geçemiyormuş, işte Esmanımın yüzü söylesin..." Melek Hanım "Ne basitlik yarabbim" diyerek kalkıyor, "Hadi ordan Selanik Yahudisi, iki yüzlü..." diye kovalıyor annem onu da, "Siz oturun Esmacığım sizi bırakmam, Naci de gitmeyecek, çay içicez," diyor kendisi de oturuyor söylene söylene. "Haspaya da bak, mahallenin kokusunu değiştirmişiz, sen bizden sonra geldin bu mahalleye, yemek pişirmez ki kokusu olsun! Ah! Zavallı kocacığım, son defa bir karalahana ezmesi yediremedim ona, o kadar da istediymi, doktoru bırakmadı ki, hiçbir şey yedirmedi hınzır herif, kocamı aklıktan öldürdüler aklıktan, dağ gibi adamı erittiler..." Gidenlerin ardından koşuyor, küt diye kapatıyor kapıyı, "Hah şöyle, baş başa kalalım, can cana, kan kana, akrabanın akrabaya ettiğini akrep akrebe etmez" diyor.

Akrabalar salonu, salona açılan odayı doldurmuşlar. Çocuklar bağdaş kurmuşlar, gençler ayakta sıkış sıkış, erkeklerin çoğunun ellerinde tespih, kadınların başları önlerinde, yere dikmişler gözlerini Meral'in bebeği birden kundağından sıyrılıp çırılçıplak, piyanonun üzerine tırmanıyor ve sıçramaya başlıyor. Meryem piyanoyu göstererek "Ha bu nedir?" diyor. "Piyano" diyorum, "Ne edersun bunu?" "Çalınır." İhsan yaklaşıp tek parmağını tuşlara vurarak "Çıktık Açık Alınla"yı çıkarıyor. Kalabalıktan "Lailaheillallah" homurtuları yükseliyor. İhsan sürdürüyor, "Başta bütün dünyanın saydığı başkumandan." Gençler piyanonun yanına gelip sallanmaya başlıyorlar, bebek her yanını titreterek yeni danslardan yapmaya başlıyor, ötekiler de ona uyuyorlar, Meral ellerini çarpa çarpa bağırıyor "Hadi kızım, afferim sana, kıvrır, kıvrır, kıvrır..." İhsan piyanoyu bırakıp dans edenlerin arasına karışıyor, can çekişircesine kıvrınmaya başlıyor o da; piyano, kaldığı yerden, aynı şeyi çalıyor kendi kendine: "Başta bütün dünyanın saydığı başkumandan, Başta bütün dünyanın saydığı başkumandan..." Hep birden kıvranıyorlar.

Abdurrahman "Kızım bu çimdir?" diye soruyor duvara asılı bir tabloyu göstererek tespihli eliyle, "Kayınpederun mudur yoksam?" "Değil amca, bir yazarımızdır." "Neyumuzdur neyumuz?" Hilmi yetişip, "Amca, o büyük bir Türk yazarıdır" diye anlatmaya koyuluyor, "Hiç duymamışum adunu" diyor Abdurrahman, annem beliriyor. "Bunu mu sordun Abdurrahman, dayı, ah bunu bir bilsen, ne zengin adamdı; kızımı istediymi de vermediydim, verseydim kızım han hamam sahibiydi, ah

kafa ah, nato kafa nato mermeri, o pipolu domuza verdim de mahvetti kızımı, hasta etti yavrumu...” Hafize Hala bana dikerek gözlerini “Ha bu paçi hasta midur?” “Elbette hasta hala, delidir deli” diyor annem, “Kocası deli etti bunu, ne yapıyor kocası biliyor musun hala: Baş başa kaldılar mı geceleri, el ayak çekildikten sonra tam karşısına bir sandalye çekiyor, gözlerini, diyor kızıma hiç konuşmadan saatlerce susuyor, kızım ‘Ne olur konuşsana!’ diye yalvarıyor, herif gene konuşmuyor, gözünü kırpmadan bakıyor; sonra birden, ‘Deli deli, kulakları küpeli!’ diye bağırmaya başlıyor, bin kere söylüyor bunu her gece, Allah seni inandırısın Hafize Hala, gözetledim bunları bir gece, kulaklarımla duydum, yalanım varsa abdestsiz gideyim...” “Oy günsüz, desana bağa gidecek yeri yok onun” diye üzüyor Hafize Hala. Bilal Kaptan, “Nerededir o damadın şimdi, burada midur?” “Yok, ne gezer, imansız mevlûta gelir mi hiç? Ah, kaptan ah! Derdim bir olayıdı ağlamak kolayıdı” diyor annem, sonra fısıltıyla “Kendisini allah sanıyor hep” diyor, “Vuu, vuu ne dersun, haşa summe haşa!” diye soluyorlar, “Bu kadar değildi ya, babası yanında can verdi, ondan sonra büsbütün atlattı” diyor, “Uy ne dersun?” diyorlar, “Gece yaraları hortlak gibi dolaşiyor, sokakları, evin içini arşınıyor, ben sizleri kurtaracağım, ben sizin iyi allahınızım, ben sizi o kötü allahtan, acılarınızdan kurtaracağım diye konuşa konuşa büsbütün delirdi...” Piyano hep onu çalıyor: “Başta bütün dünyanı...”

Safiye Yenge, bir başka resmin kim olduğunu soruyor, “O da büyük adamlardan biridir” diyorum, “Adu nedir?” “İliç” diyorum, “Gâvur mudur?” “Evet.” “O binam neyumuz olur ki?” Hilmi geliyor, “Teyze o çok büyük bir insandı, ulusunu, emekçileri kurtarmıştı.” Ayağa kalkıyorlar, her biri bir resmi gösteriyor, “Ha bu kimdur?” “Bu kimdur?” “Bu, bu?” “O düşmanı yenerek... kapitalizmin emperyalizminden... yoksul halkı...” “Desana komonis, desana komonis.” diye birbirlerini uyandırıyorlar, “Biz zaten bu kız için çok şeyler duymuş iduk, kalkın kalkın, sürünmeyin bi yana abdestiniz bozulur, murdar olursuz, murdar olursuz!...” Annem, “Bana bakın akrepler çenenizi kapayın, ben sağken kızıma söz söyletmem, ben, hem anası, hem babasıyım onun; çakallar siz komonis nedir ne bilirsiniz, şimdi benim ağzımı açtırmayın ha!” diye Emrullah’ın yakasına yapışıyor, “Sen karakoncolos, vaktiyle benimle de az mı uğraştın, kocamı da dertli gönderdiniz öbür dünyaya, bunlar gene senin başının altından çıkıyor” diye fırlatıyor duvara adamı, “Kalkın oy! Kalkın, bunların elinden çay da içilmez, murdar olduk” diye bağırıyorlar, itişip kakışıyorlar. “Necmettin Molla’ya yetişen annem, “Hele sen ne çabuk unuttun, kızının, şoföründen doğurduğu piçi, sakalına sıçtığımin pezevenk herifi” diye koparıyor sakalı. Rüfet, Kastro’nun yüzüne bir yumruk indiriyor, onu gören ötekiler de bütün çerçevelere saldırıyorlar; duvar tabaklarını, yağlıboyalara, Nuri İyem,

Levni, Picassolar, Fahir Aksoy, Sema Silanoğlu, Avni Memetoğlu'yu parça parça ediyorlar. "Siz onu öldü sanıyorsunuz, temelli erkeksiz kaldık sanıyorsunuz, öyle mi? Şimdi ben size gösteririm boyunuzu" diye yatak odasına koşuyor annem, çırpınıp duran torbayı sırtlayıp getiriyor, ağzını açıyor. Birdenbire binlerce kuş fırlıyor torbadan: bildircinlar, kılkuyruk, yağmurkuşları, bakaçalar, ardıçlar, toygar kinyarlar havalanıyor. Yaban ördekleri, çil kuşları, beç tavuğu, bağırtlak, kılkuyruklar, uçmaya başlıyor başımızın üzerinden. Selami, Asım Ömer'in tüneklerinde uyuklayan atmacaları, vahşileşerek, kovalıyorlar kuşları, dans edenler, çığlıklar atarak, kollarını bacaklarını açarak yerlerde dönmeye başlıyorlar. "Başta bütün dünyanın, başta bütün dünyanın..." Hacı Salih, Recep Temel, Sofuoğulları, Molla, Yazıcıoğulları bana saldırıyor. Meral, Sabri Kaptan, Hilmi, Musa, Civelek Ahmet beni koruyor. Annem, "Hani baban, hani baban?" diye torbayı karıştırıyor, bulamayınca çöküyor yere, yüzü mum gibi.

İhsan'ı kolundan tutup sarsıyorum, "Uyan, uyan! Yakışır mı sana böyle dans etmek? Yardım et bize. Görmüyor musun?" İhsan dansı kesip cebinden bir molotof kokteyli çıkarıyor, "Sakin atma budala, hep birden gideriz" diyorum. Sonra, kükremeye inleme, inlemeyle yakarma arasında bir sesle konuşuyorum, "Durun, beni dinleyin ey kardeşlerim, büyüklerim, durun, boşuna kan dökmeyin, sizler tanrıyı tanırırsınız; öfkeyi, kötülüğü bırakın, hepimiz aynı kandanız, gelin el ele verelim, gelin ben sizi kurtaracağım, sizin iyi allahınız olacağım, arkamdan gelin..." Biri, bir yumruk indiriyor sırtıma, "Tuuh sana! Allahsız karı, sen mi bize peygamberlik edecesun? Tövbe de tövbe de!" diye haykırışmaya başlıyorlar... "Bu bizden değil, bu bizim kanımızdan olamaz, zaten bunun babası da bir tohafdı, ilk o şapka geyindiydi, ilk o karısına şapkayı geyindirdiydi, kızını da ilk o okuttuydu, camiye de bayramdan bayrama gelirdi, başına da takke komazdı..." Hilmi'yi altına alan Temel tekmeler savuruyor çocuğun boş yerlerine, Civelek'in tepesindeki bir tutam saça yapışmış bir başkası, yerlerde sürüyor adamı, Yazıcıoğlu köşeye sıkıştırdığı Musa'nın burnunu yumrukluyor, Musa, Ceviz Ali! Ceviz Ali! diye bağırıyor durmadan. Ben odama koşuyorum, dedemden kalma kılıcı kapıp saldırıyorum üzerlerine "Kanınıza susamışsınız siz, sizi kesmek haktır" diye bağırıyorum, birkaç tanesini şehit ediyorum, "Siz peygamberlikten de anlamazsınız" diyorum, "Ölüm paklık size, ölüm paklık size..." kovalıyorum düşmanları. Kavgaya girmeyenler el çırparak bizi seyrediyorlar, kaçanlar dar atıyorlar canlarını sokağa, ayakkabılar sahanlıkta kalıyor.

Açık kapıdan, önce kuşlar, ardından atmacalar süzülüp çıkıyor. Annem yanıma geliyor, öpüyor beni, "Ben demiştim, oğlum yok ama, bu benim hem kızımıdır hem oğlumdur, hem oğlumdur hem kızımıdır." Ağlıyor. Babam susuyor. Helâl olsun da demiyor artık olmasın da.

Kılıç elimdeymiş. Kavgaya karışmayanlara, “Siz de defolun, yoksa sizin de başınızı uçururum” diyormuşum. Kaçıyorlarmış onlar da. Meral gelip terimi siliyormuş, sonra Şirin’le birlikte cam kırıklarını, öteyi beriyi temizliyormuş. Benimle birlikte kavgaya girenlere sarılıp öpüşüyormuşuz. “Ya ölüler?” “Ölülerini alıp götürdüler” diyorlarmış. Kapı çalınıyormuş, eşim geliyormuş, yanağımı öpüp “Nasılsın sevgilim?” diyormuş, “Sen neredesin be ayıp denilen bir şey vardır?” diyormuşum, rakı kokuyormuş ortalık, “Ne yapayım, mevlûtu unutmuşum, şimdi aklıma geldi” diyormuş, “bu evin hali ne?” annem, “Savaş ettik savaş, erkeksiz savaştık, biz kazandık!” diyormuş. “Deliler” diyormuş eşim bize, kahkahalarla gülüyormuş. “Deli sensin” diyormuşum ben de, biz de gülüyormuşuz. Piyano kendi kendine “Başta bütün...” çalıyormuş. “Sustur şunu” diye bağıriyormuşum İhsan’a, İhsan bir tekme atıyormuş piyanoya, bebek hemen inip kundağına giriyormuş, dans edenler ayılıyorlarmış, İhsan gene tek parmakla tıngırdatmaya başlıyormuş: “Otur sevdiğim otur da Rize eskemlesine, Yüreğumun derdini de deyəmem hepisine.” “Şimdi çayları getir Şirin” diyormuşum, “O ayakkabılar da senin olsun.” “Peki hanımcığım” diye koşuyormuş Şirin, çok seviniyormuş. Hep birlikte horon ediyormuşuz. Babamdan hiç ses çıkmıyormuş artık...

TUHAF BİR KADIN, 1972

yiğit iken ölenlere

Öykücülerin, romancıların ülkemizde yaşadığı siyasal olaylara, baskı ve ükence dönemlerine her zaman belirli bir duyarlılığı oldu. Daha önce yayınladığımız *Bir Terime Terüyü / 12 Eylül Öyküleri* başlıklı antoloji, o dönem yazılan öykülerden bir seçmeyi bir araya getirmiş, okurlarımızdan büyük ilgi görmüştü. Elimizdeki kitap, onun bir benzeri, bu kez bir başka askeri dönemin, 12 Mart'ın öyküleri bir araya geliyor.

Yiğit İken Ölenlere / 12 Mart Öyküleri Antolojisi, çok önemli bir edebiyat kuşağını da büyük baskı altına alan 12 Mart'ı yaratan sürecin, darbe döneminin ve sonrasında yaşanan büyük yıkımların, toplumsal olayların bir fotoğrafını çekiyor. Üstelik bunu o dönemde, öncesinde ve sonrasında yazılan öykülerle yapıyor. Öykücülüğümüzün özel bir serimini, yakın tarihimize edebiyatımızda bıraktığı izi okura sunan bu kitap bu nedenle benzeri az bulunur bir çalışma.

ISBN 978-975-07-0997-5

http://www.cagayebirlik.com